

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

Wrzesień 2021
Wydanie specjalne

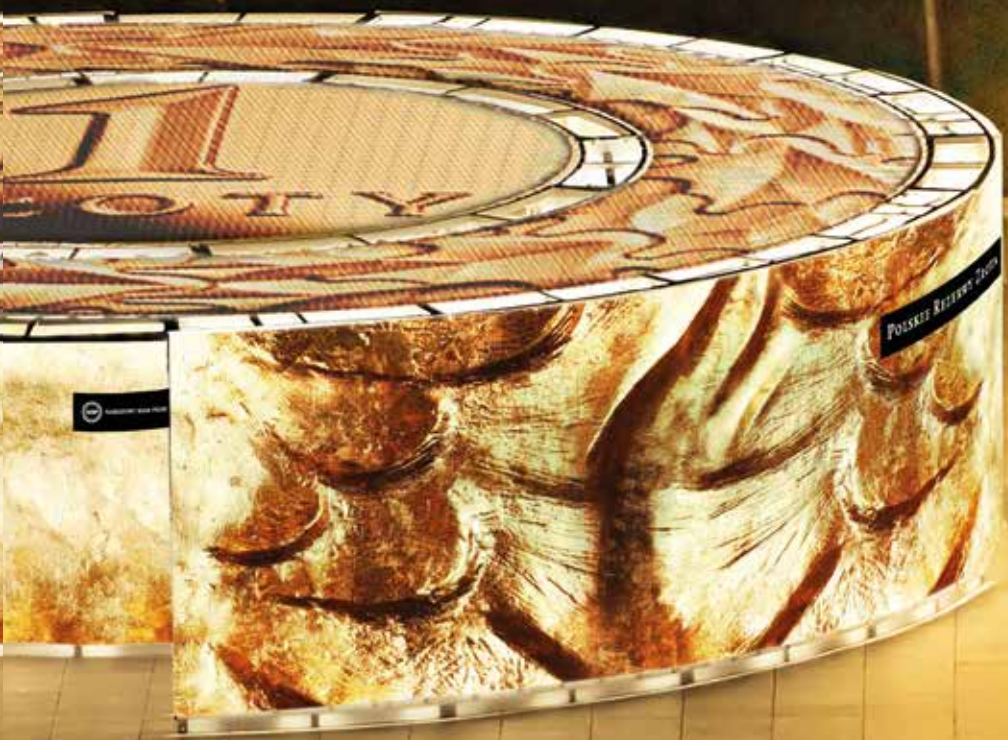
Bankoteka

POLSKIE REZERWY ZŁOTA

POLSKIE REZERWY ZIOTA

Polskiej Kuchni i Tradycji

WYSTAWA

Szanowni Państwo!

Jesienią 2019 roku Narodowy Bank Polski zakończył operację relokacji do Polski 100 ton złota. Podjęta przez Zarząd NBP decyzja o przeniesieniu połowy obecnych zasobów złota do skarbców NBP była powiązana z wcześniejszymi rozstrzygnięciami banku centralnego, dotyczącymi zwiększenia zasobu złota NBP łącznie o 125,7 tony w latach 2018–2019. W efekcie tych zakupów NBP posiada obecnie 228,7 tony złota, z czego 104,9 tony jest składowane w skarbcach NBP. Zakup złota pozwolił nie tylko zwiększyć strategiczny bufor bezpieczeństwa finansowego Polski, lecz spowodował także, że pod względem udziału tego kruszcu w rezerwach dewizowych NBP zbliżył się do średniej banków centralnych na świecie.

Zwiększenie zasobów złota to realizacja naszego konstytucyjnego, ustawowego i po prostu patriotycznego zobowiązania. W ten sposób budujemy siłę gospodarczą państwa polskiego oraz tworzymy rezerwy, które będą strzegły jego bezpieczeństwa finansowego. Złoto to niezmiennie jeden z kluczowych aktywów rezerwowych: dywersyfikuje ryzyko geopolityczne oraz jest swoistą kotwicą zaufania, szczególnie w czasach napięć i kryzysów.

Decyzja Zarządu NBP o repatriacji złota miała charakter strategiczny i była podyktowana dążeniem do zwiększenia bezpieczeństwa finansowego Polski, w szczególności do umożliwienia swobodnego dysponowania złotem w warunkach materializacji ryzyka geopolitycznego. Złoto NBP ma postać sztab

z certyfikatem London Good Delivery, który jest gwarancją łatwego obrotu oraz wysokiej płynności, czyli możliwości szybkiej zamiany na gotówkę.

Relokacja złota miała także wymiar symboliczny. Operacja odbyła się w ważnym dla banku roku – w stulecie ustanowienia polskiej waluty, złotego. Powrót kruszcu do Polski NBP upamiętnił emisją złotej monety kolekcjonerskiej w kształcie sztabki. Ta niezwykła moneta jest także hołdem złożonym pracownikom przedwojennego Banku Polskiego SA, którzy z narażeniem życia i wielkim poświęceniem uchronili ówczesne zasoby złota przed przejęciem przez okupantów.

Mam przyjemność zaprosić Państwa na wystawę, która oprócz wersji mobilnej, prezentowanej w kilku miastach Polski, będzie miała także odsłonę online na stronie Centrum Pieniądza NBP. Treść wystawy została podzielona na dwie części: historyczną i współczesną. W części historycznej znajdą Państwo informacje o złocie jako kruszcu inwestycyjnym, objaśnienie funkcjonujących od XIX do XX wieku systemów pieniężnych oraz historię polskich rezerw złota, z uwzględnieniem ewakuacji kruszcu Banku Polskiego SA w 1939 roku. Część poświęcona zagadnieniom współczesnym dotyczy rezerw złota NBP i powiązania zasobów kruszczowych banku centralnego z bezpieczeństwem finansowym państwa. Na wystawie warto zwrócić uwagę na unikalne zdjęcia pokazujące operację relokacji złota do Polski w 2019 roku.

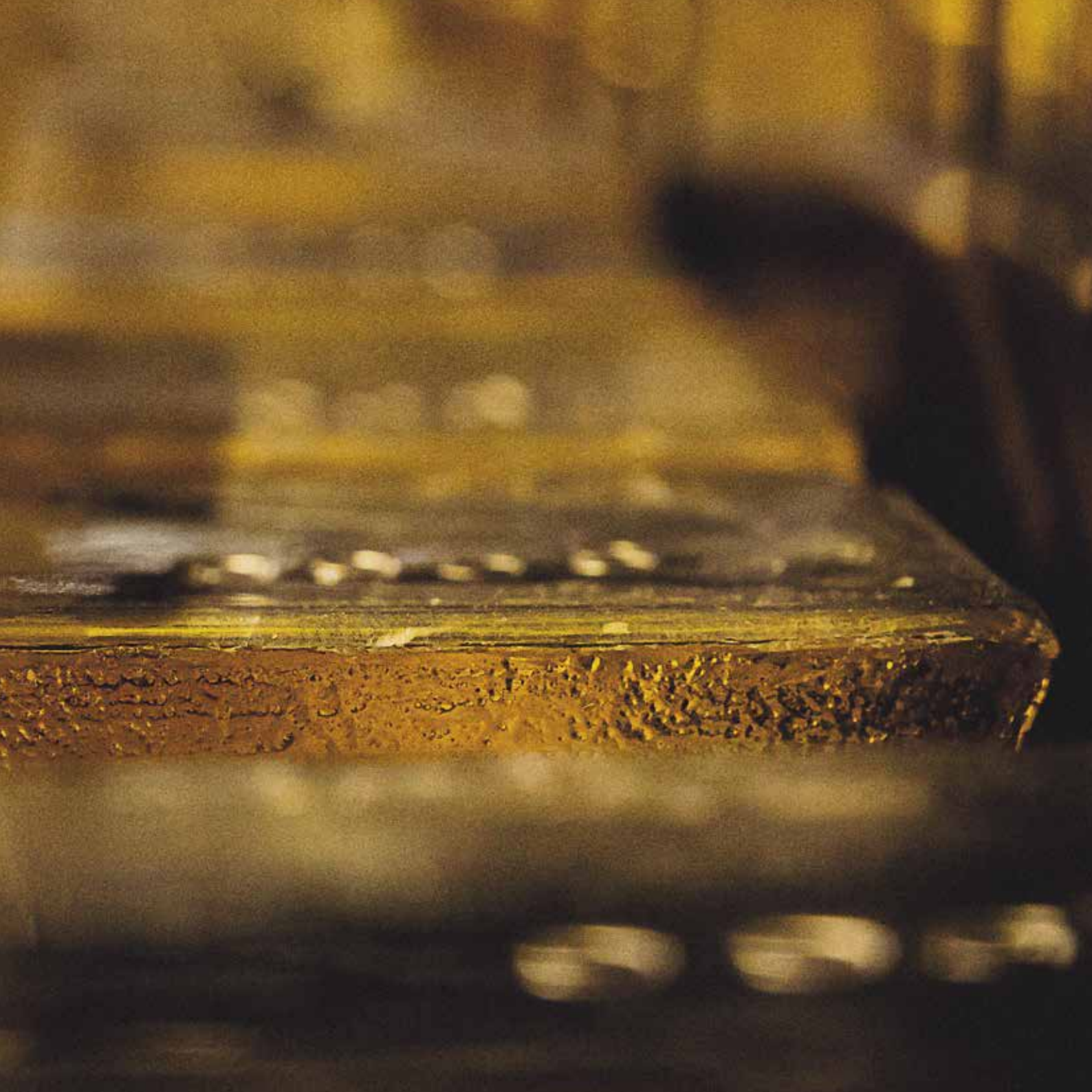
Ten specjalny numer „Bankoteki” w całości poświęcony jest wystawie „Polskie rezerwy złota”. Znajdą tu Państwo wiele ciekawych szczegółów o złocie i jego strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa finansowego kraju.

Zapraszam do lektury!

PROF. ADAM GLAPIŃSKI
Prezes Narodowego Banku Polskiego

Złoto zawsze budziło fascynację, inspirowało i do wielkich czynów, i do zbrodni. Jego symbol chemiczny to „Au”, który pochodzi od aurum, łacińskiego słowa oznaczającego „światlisty wschód słońca”.

Złoto jest metalem drogocennym, ponieważ praktycznie niezniszczalnym. Złoto jest miękkie, ciągliwe i plastyczne: z jednej uncji, czyli 31,1035 g, można uzyskać drut o długości 80 km lub blachę o powierzchni 9 m². Jest również bardzo ciężkie – waży dziewiętnaście razy więcej niż ta sama objętość wody.

ZŁOTO drogocenne

Największe zasoby złota na Ziemi kryją się w oceanach; przypuszczalnie jest to 10 miliardów ton. Największe złoża złota znajdują się w **Republice Południowej Afryki, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii.** W Polsce złoża złota określa się na około 100 ton. Ostatnia polska kopalnia złota została zamknięta w 1961 roku w Złotym Stoku; od czasów średniowiecza wydobyto w niej około 16 ton złota.

Szacuje się, że przez całą historię ludzkości wydobyto 198 tys. ton złota, a do wydobycia pozostało jeszcze około 54 tys. ton.

- Wyroby jubilerskie: 92 947 ton, 47,0%
- Prywatne zasoby inwestycyjne: 42 619 ton, 21,6%
- Zasoby banków centralnych i instytucji finansowych: 33 919 ton, 17,2%
- Inne: 28 090 ton, 14,2%
- Zasoby do wydobycia: 54 000 ton

Do opisu złota stosuje się dwie miary: uncję i karat. **W uncjach określa się ciężar złota.** Podstawową jednostką złota używaną w handlu jest uncja trojańska, czyli 31,1035 g. Nazwa pochodzi od francuskiego miasta Troyes, ważnego ośrodka handlowego

w średniowieczu, gdzie powstał system miar Troy. Był on podstawą średniowiecznego brytyjskiego systemu monetarnego wprowadzonego w drugiej połowie XII wieku.

W 1828 roku Mennica Stanów Zjednoczonych przyjęła system Troy, aby usystematyzować wartość monet w obiegu. Sztabka złota o wadze jednej uncji trojańskiej (1 oz) ma wymiary:

30,10 mm x ok. 18,50 mm x ok. 3,30 mm.

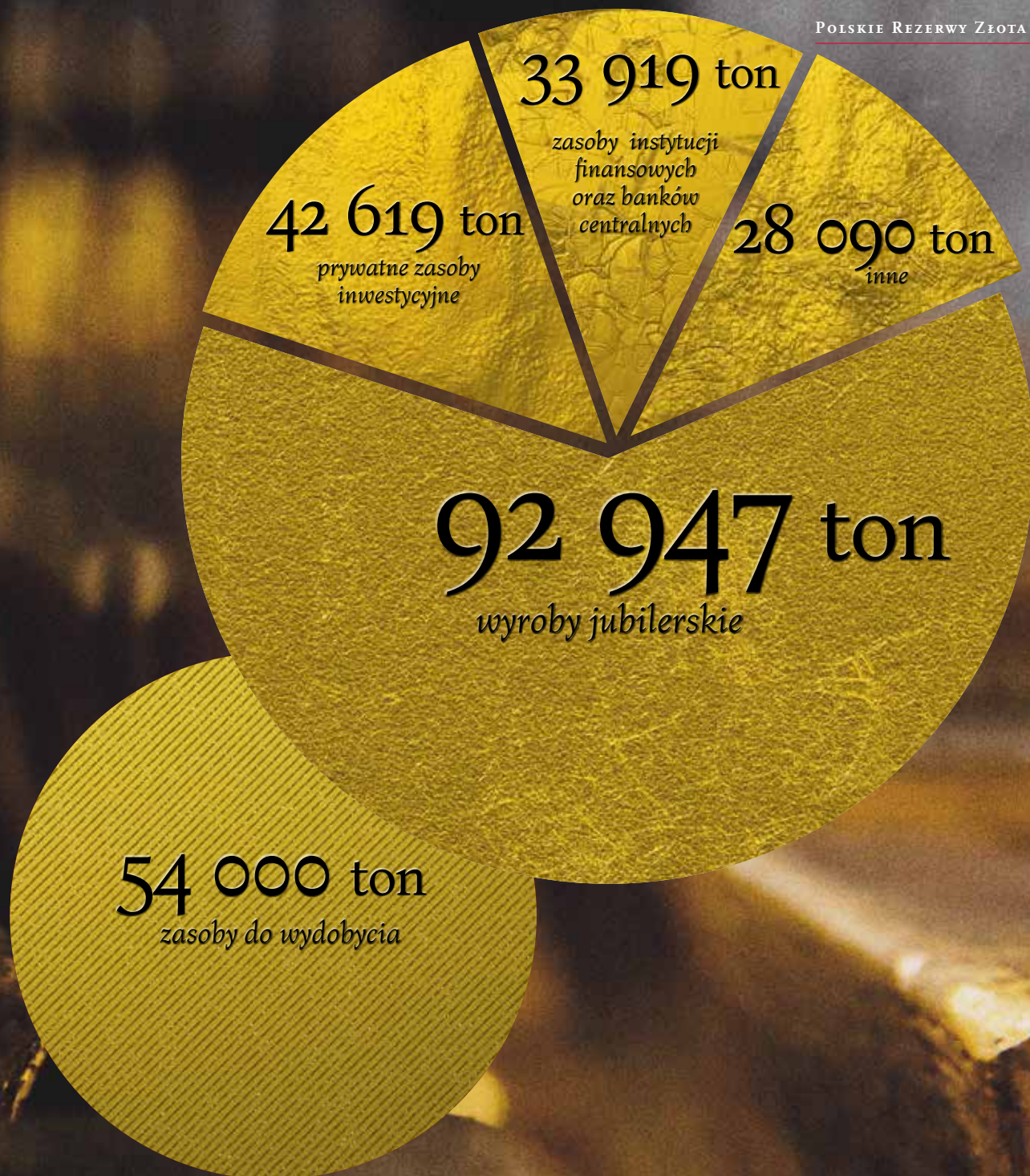
Karat służy do określenia czystości złota.

W najczystszej postaci złoto ma 24 karaty. W praktyce jest to jednak rzadko osiągalne, ponieważ zawsze są jakieś domieszki, np. platyny, srebra czy palladu. Oryginalnie karat stanowił miarę wagi używaną przez kupców na Bliskim Wschodzie. Opierała się na wadze ziaren drzewa karoba, ponieważ mają one jednolity rozmiar i stałą masę (po około 200 mg). Jadalne strąki tego drzewa nazywamy chlebkiem świętojańskim. Słowo karat wywodzi się od greckiego kerátion, oznaczającego właśnie karob.

Kopalnia złota Sunrise Dam w Australii, fot. Wikimedia Commons

*Kopalnia złota
w Nowej Zelandii,
1868 r.,
Muzeum w Auckland,
fot. Wikimedia
Commons*

Złoto oraz inne metale szlachetne wydobywane przez człowieka z głębi Ziemi pochodzą... z przestrzeni kosmicznej. Około 2 miliardów lat po ukształtowaniu się jądra Ziemi, w czasie formowania się jej płaszcza, planetę zbombardował deszcz meteorytów, wzbogacając ją o nowe pierwiastki, w tym m.in. złoto. Dowiedli tego naukowcy z Uniwersytetu Bristolskiego w Wielkiej Brytanii, którzy przebadali skład chemiczny grenlandzkiej skały, jednej z najstarszych na naszym globie.

Kubik w tle
wystawy wyobraża
198 tys. ton
złota wydobytego
dotychczas
na świecie,
fot. K. Słomka

198 000 ton
łączna masa
wydobytego
złota

ZŁOTO

w systemach pieniężnych

Pieniądz kruszcowy. Pieniądz papierowy
Aż do XVII wieku w Europie w obiegu był wyłącznie pieniądz kruszcowy – wartość monety wynikała z ilości zawartego w niej złota lub srebra. Pierwsze europejskie pieniądze papierowe pojawiły się w drugiej połowie tego stulecia w Szwecji i w Anglii. Posiadacze pieniędzy papierowych – banknotów – mogli je w każdej chwili wymienić w banku na kruszec. W związku z tym bank emisyjny musiał posiadać odpowiednią ilość kruszcu jako zabezpieczenie. Szybko okazało się, że nie wszyscy przychodzą po swój kruszec jednocześnie, a wielu nie przychodzi nigdy. Aby zapobiec pokusie wyemitowania zbyt dużej ilości pieniądza papierowego, uchwalano ustawy, które określały wysokość pokrycia, czyli proporcję banknotów do kruszcu będącego w dyspozycji banku centralnego. Mogła ona wynosić na przykład 3 : 1 lub 4 : 1.

Bimetalizm, czyli dwa rodzaje kruszcu

Bimetalizm to system pieniężny oparty na dwóch kruszczach: złocie i srebrze. W obiegu są wówczas monety srebrne i złote, a banknoty można wymieniać na obydwa kruszce. W tym systemie można było wyemitować więcej banknotów niż przy wykorzystaniu tylko jednego kruszcu. Wadą była konieczność ustalenia stałej relacji między

**ZŁOTE
MONETY
ZE ZBIORÓW
NARODOWEGO
BANKU
POLSKIEGO,
FOT. NBP**

Platmynt – miedziana moneta szwedzka z 1644 r. o wadze 197 kg i wartości 10 dalerów (replika); zbiory NBP, fot. K. Słomka

wartością złotych i srebrnych monet. Każda zmiana tej relacji powodowała zaburzenia.

Gold Standard, czyli system waluty złotej

Zgodnie z zasadami tego systemu w obiegu znajdują się tylko monety złote oraz wymienne na nie banknoty. System ten jako pierwsza wprowadziła w 1816 roku Wielka Brytania. Gold Standard to system stabilny, ułatwiający wymianę międzynarodową. Funkcjonujące w nim waluty miały ustaloną stałą wartość w złocie (tak zwany parytet), łatwo było więc wyznaczyć ich wzajemny kurs i bez problemu wymieniać jedną walutę na drugą. Wadą systemu była konieczność posiadania olbrzymich zasobów złota i uzależnienie ilości pieniądza od światowego wydobycia kruszcu. Klasyczny system Gold Standard funkcjonował do I wojny światowej.

Gold Bullion Standard, czyli system waluty złotej w sztabach

W tym systemie złoto nadal było zabezpieczeniem emisji pieniędzy papierowych, ale z obiegu zniknęły złote monety. Banknoty były wymienne jedynie na złoto w sztabach, na co większość ludzi nie mogła sobie pozwolić. W związku z tym pieniądz papierowy praktycznie przestał być wymienny na złoto. System działał w drugiej połowie lat 20. XX wieku i został zarzucony w czasie Wielkiego Kryzysu w latach 30.

100 dalerów, Szwecja, 1666 r. – jeden z pierwszych europejskich banknotów (kopia); zbiory NBP, fot. K. Słomka

Gold Exchange Standard, czyli system waluty złoto-dewizowej

To system, w którym podstawą emisji banknotów w danym kraju jest złoto oraz zgromadzone waluty obce wymienne na złoto. Na przykład złoto przechowywane w Nowym Jorku może być jednocześnie pokryciem emisji dolarów i waluty innego państwa, które ma rezerwy w dolarach. System ten działał równoległe z systemem Gold Bullion Standard, ale stosowały go kraje słabiej rozwinięte.

Polska delegacja na międzynarodowej konferencji ekonomicznej w Bretton Woods, 1944 r., fot. Z. Karpiński

System z Bretton Woods

To międzynarodowy system walutowy stworzony na konferencji ekonomicznej, która odbyła się w 1944 roku w Bretton Woods w Stanach Zjednoczonych. Głównymi celami konferencji były: odbudowa światowej gospodarki ze zniszczeń wojennych oraz ustanowienie nowego ładu ekonomicznego. Podstawą systemu walutowego z Bretton Woods była wymienialność dolara amerykańskiego na złoto. Przy ustalonej cenie 35 dolarów za uncję złota rząd Stanów Zjednoczonych zobowiązał się do wymiany dolarów na złoto wobec zagranicznych banków centralnych.

Pieniądze to coś więcej niż banknoty i monety – stoją za nimi szczegółowe prawa określające rodzaj i wygląd waluty, instytucja, która może ją emitować, oraz zasady tej emisji. Dawniej określały też ilość złota, którą musiał posiadać bank centralny jako zabezpieczenie emisji pieniędzy papierowych. Wszystkie te przepisy łącznie tworzą system pieniężny.

Waluty innych krajów miały być z kolei wymieniane po stałych kursach na dolara amerykańskiego. Zapewniło to dolarowi amerykańskiemu pozycję najważniejszej waluty na świecie i głównego składnika aktywów rezerwowych. Kursy walutowe były ustalane przez wyznaczanie oficjalnych parytetów w złocie, ale zrezygnowano z obowiązku wymiany walut na kruszec. System z Bretton Woods przetrwał do lat 70. XX wieku.

Pieniądz fiducjarny

Pieniądz fiducjarny to waluta niemająca oparcia w dobrach materialnych, np. kruszczach. Jego wartość opiera się wyłącznie na zaufaniu do emitenta. Oficjalnie związki między pieniądzem a kruszczami zostały zerwane w 1971 roku, kiedy Stany Zjednoczone zawiesiły wymienialność dolarów na złoto. Ostateczny zakaz wyznaczania parytetu walut w złocie wydał Międzynarodowy Fundusz Walutowy w 1976 roku. Na mocy decyzji władz państwowych pieniądz fiducjarny jest prawnym środkiem płatniczym na danym terytorium. We współczesnych systemach gospodarczych pieniądz fiducjarny jest emitowany przez banki centralne w ramach prowadzonej przez nie polityki pieniężnej. W związku z tym wzrosła odpowiedzialność banków centralnych za stabilność kursów walutowych. W sytuacji, w której zaprzestano wyznaczania parytetów walut w złocie, podstawowym celem banków centralnych stało się utrzymywanie niskiego poziomu inflacji.

P O L S K I E R E Z E R W Y

Gmach Banku Polskiego SA przy ul. Bielańskiej 10 w Warszawie, 1935 r., fot. NAC

ZŁOTA w II RP 1924–1939

Skarbiec Mennicy Państwowej w Warszawie, przed 1939 r., fot. NAC

Ignacy Matuszewski
z żoną
Haliną Konopacką,
1930 r.,
fot. NAC
Matuszewski jako
minister skarbu
nadzorował
ewakuację
złota w 1939 r.
Jeden z pojazdów
prowadziła
Konopacka, mistrzyni
olimpijska z 1928 r.

Tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w styczniu 1919 roku, Naczelnik Państwa Józef Piłsudski wydał dekret wzywający do przekazywania srebra i innych kosztowności na rzecz Skarbu Narodowego. Powstały wówczas liczne Komitety Zbiórki na Skarb Narodowy. Ofiarność społeczeństwa sprawiła, że do momentu reformy walutowej w 1924 roku zgromadzono – wraz z zapasami bankowymi – 20 ton złota i 120 ton srebra jako „podkład Banku Polskiego dla przyszłej waluty złotowej”.

Nazwę „złoty” dla nowej polskiej jednostki monetarnej uchwalił Sejm 28 lutego 1919 roku, ale złoty został wprowadzony do obiegu dopiero w kwietniu 1924 roku. Wartość 1 złotego ustalono wówczas na około 0,29 g czystego złota. Trudna sytuacja gospodarcza kraju spowodowała jednak, że w 1927 roku obniżono jego wartość do około 0,17 g czystego złota.

Instytucją, która wprowadziła złotego do obiegu, był Bank Polski SA, powołany do życia w ramach reform przeprowadzonych przez rząd Władysława Grabskiego.

Bank rozpoczął działalność 28 kwietnia 1924 roku. Miał formę spółki akcyjnej, niezależnej od rządu, a zakup jego udziałów przybrał charakter manifestacji patriotycznej Polaków.

Złoty polski w latach 1924–1936 był emitowany w systemie złoto-dewizowym (Gold Exchange Standard). W praktyce oznaczało to, że banknoty musiały być zabezpieczone co najmniej w 30% zapasem złota, walut i dewiz.

Pod koniec sierpnia 1939 roku Bank dysponował zasobami złota o łącznej wadze 79,5 tony i wartości 463,6 mln zł.

Złoto znajdowało się w:

- depozytach za granicą – 100,2 mln zł,
- oddziałach Banku Polskiego SA na terenie kraju – 170,4 mln zł,
- skarbcu centralnym w Warszawie – 193,0 mln zł.

79,5 tony

REZERWY ZŁOTA
BANKU POLSKIEGO SA
W 1939 R.

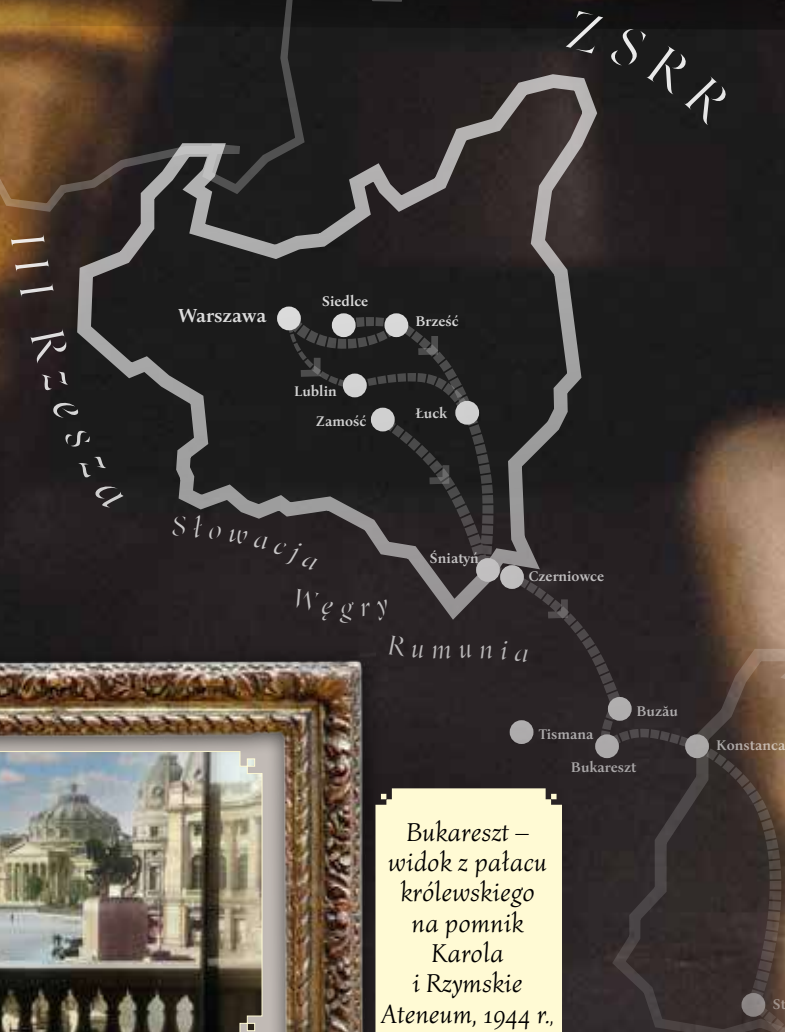
WOJENNE LOSY

Monaster Tismana w Rumunii. Pod koniec wojny Narodowy Bank Rumunii ukrył tu polskie złoto, fot. NAC

Bukareszt – widok z pałacu królewskiego na pomnik Karola i Rzymskie Ateneum, 1944 r., fot. NAC

ZŁOTA

Banku Polskiego SA

TRASA TRANSPORTÓW ZŁOTA BANKU POLSKIEGO SA
W PIERWSZYCH DNIACH WRZEŚNIA 1939 R.

Transport
pocztowy kursujący
na trasie Kutów–Kosów–
Śniatyni, Kosów,
1928 r., fot. NAC

W obliczu zagrożenia konfliktem zbrojnym władze Banku Polskiego SA zdecydowały się zabezpieczyć przechowywany w Polsce zapas złota poza granicami kraju. W pierwszych tygodniach września 1939 roku złoto przewieziono do Rumunii, gdzie od głównego transportu odłączono 4 tony kruszcu; trzy tony złożono jako depozyt w Narodowym Banku Rumunii, a jedną tonę sprzedano na bieżące potrzeby. Kolejnym etapem podróży złota był Stambuł, dokąd wyekspediowano je z portu w Konstancy na pokładzie amerykańskiego tankowca „Eocene”. Następnie przez Syrię i Liban kruszec dotarł (w październiku) do oddziału Banku Francji w Nevers nad Loarą. Po klęsce Francji wiosną 1940 roku polskie złoto ewakuowano do Casablanki, następnie przewieziono do Dakaru, by ostatecznie zdeponować je w forcie Kayes na terenie Sahary Francuskiej. Tam kruszec pozostawał do 1944 roku, kiedy do Kayes dotarli wysłannicy Banku Polskiego SA.

Złoto podzielono wówczas na trzy części, a następnie przetransportowano do Londynu, Nowego Jorku i Ottawy.

*Ruiny gmachu
Banku Polskiego SA
przy ul. Bielańskiej 10
w Warszawie,
lata 60. XX w.,
fot. NAC*

PO ZAKOŃCZENIU DZIAŁAŃ WOJENNYCH,
30 CZERWCA 1945 R. ZASOBY ZŁOTA
BANKU POLSKIEGO SA WYNOŚIŁY OKOŁO 67,3 TONY
I W PORÓWNANIU Z WIELKOŚCIĄ PRZEDWOJENNYCH
REZERW ZMNIJSZYŁY SIĘ O PONAD 12 TON,
KTÓRE BANK SPRZEDAŁ RZĄDOWI RP, GŁÓWNI
NA FINANSOWANIE WYDATKÓW WOJENNYCH.

Trasa ewakuacji złota
Banku Polskiego SA
(1939–1945)

London

Lorient

Nantes

Angoulême

Toulon

Nevers

Lyon

Casablanca

Thies

Dakar

Kayes

Warszawa

Lublin

Zamosc

Siedlce

Brześć

Fock

Sniatyn

Czerniowce

Buzău

Bukareszt

Konstantin

Стамбул

Ankara

Aleppo

Bejrut

Wizyta premiera Stanisława Mikołajczyka (pierwszy z lewej)
 w Stanach Zjednoczonych, 1943 r., fot. NAC

ZAPAS ZŁOTA BANKU POLSKIEGO

(w milionach złotych)

	Stan obecny	projektowane przesunięcia	projektowany stan
w Nevers:			
sztaby	200	90 do Ameryki 40 do Anglii 37 do B-ku Franc.	33
korony i ruble	60	po przetopieniu na sztaby - do Banku Francuskiego	-
inne monety	77	-	77
w Banku Francuskim	4	+ 37 + 60	101
w Banku Angielskim	60	+ 40	100
w Ameryce	12	+ 90	102
inne depozyty	20		20
	<hr/> 433		<hr/> 433

4

... Monsieur l'Ambassadeur,
 ... Comme suite à la lettre
 ... le 2 juillet, j'ai l'honneur
 ... ment français à l'égard de
 ... polonais, au Canada, sur l'achat
 ... par ce gouvernement auprès de
 ... d'un provision de 500 millions
 ... adresses mes vœux à l'Etat
 ... Il serait, dans ces conditions,
 ... dans soit édictée sans objet

Veuillez agréer, Monsieur
 ... ma très haute reconnaissance.

Jean-Baptiste Le Douarin
 Ambassadeur de France au Canada
 47, Portland Place, V.I.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma consi-
 dération distinguée.
 Signé: (-) Bolesław

MINISTRY OF
 TESTW

44
 023

01.XI.
 odp

na dzień 31.XII.1943r. wynosił 30.146.083 cz.

... the Government
 ... the Polish
 ... the basis of
 ... the above
 ... the Polish
 ... that the
 ... 1942, commencing
 ... 1940, as
 ... all Polish
 ... the
 ... these
 ... should
 ... in case
 ... respect
 ... should
 ... all over
 ... BLE AND
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

KURIER WOJENNY

CIEKAWOSTKI

THE POLISH DAILY—No. 435. Monday, 8 December, 1941

CENA I PENNY
PRICE
Redakcja—Editorial Office:
5, PORTUGAL ST., W.C.2
Telefon WOLLEN 100
Administracja—Business Office:
63, LINCOLN'S INN FIELDS,
LONDON, W.C.2
Telefon CHANCERY 336—335

Udana uciezka Eocene!

Wiele szczęśliwych scenariuszy w historii napisał przypadek. Dotyczy to również losów polskiego złota.

Nieopodal portu w Konstancy stacjonowały niemieckie okręty podwodne. Informatorzy przekazali ich załogom, że Eocene z drogowym ładunkiem wyjdzie z portu dopiero po zmierzchu. Okręty zaczęły więc u wyjścia z portu. Po zmroku, dostrzegły statek wychodzący z portu, który był ładząco podobny do Eocene. W nocy nie sposób było dostrzec różnicy. W rzeczywistości był to statek rybacki o tej samej wyporności i budowie. A Eocene, wyladowany polskim złotem, odplynął w kierunku Stambułu o godzinie 16.

Pomoc od braci Rumunów

Historia polskiego złota mogła zakończyć się jego przejęciem przez hitlerowców na terytorium Rumunii. Podczas spotkania z rumuńskim ministrem spraw zagranicznych Grigorem Gafencu, Wilhelmem Fabricius-niemiecki ambasador rezydujący w Bukareszcie, żądał uznania polskiego złota za materiał wojenny i wydania go. Także zrzęczy manewr dyplomatyczny w wykonaniu ministra uchronił polski skarb przed konfiskatą. Grając na zwłokę, Gafencu obiecał weszczą śledztwo w sprawie polskiego kruszcu znajdującącego się na terytorium Rumunii. Dzięki temu Polacy zyskali więcej czasu potrzebnego na zorganizowanie transportu i bezpieczne wywiezienie złota.

Fort Kayes - bezpieczna przystań

W czerwcu 1940 r. złoto na krążowniku „Victor Schöelcher” przybyło do portu w Dakarze, skąd zostało przetransportowane dwoma pociągami 800 km w głąb Sahary francuskiej i złożone w forcie Kayes. Magazyny, w których spoczęło złoto, znajdowały się między dworcem, a koszarami wojskowymi. Były to wybetonowane piwnice, przykryte betonowymi płytami. Same skrzynki zabezpieczono przed termitami, malując je specjalną farbą ochronną.

W tamtym czasie w Kayes stacjonowało ok. 3 tysięcy oficerów i żołnierzy (w tym ok. 200 z Europy). Wokół magazynów utworzono dwustumetrową strefę ochronną. Polski skarb ochraniano 50 uzbrojonych żołnierzy różnych narodowości.

Jak ocalić polskie złoto?

W otoczeniu Naczelnego Wodza narodziła się dość odważna koncepcja ratowania polskiego złota w niespokojnych, wojennych czasach. Według niej, skarb miał zostać złożony w zbudowanych w tym celu bunkrach na bezludnej wyspie położonej na Oceanie Spokojnym. Do jego ochrony zostałyby oddelegowany specjalny korpus polskich żołnierzy. Dopiero po zakończeniu wojny, złoto miało zostać z powrotem przetransportowane do Polski. Koncepcja pozostała jedynie w sferze planów.

Z OSTATNIEJ CHWILI Bohaterska mistrzyni

Do wywiezienia pierwszych partii złota z Warszawy wykorzystano autobusy Państwowej Wytwórni Papierów Wartościowych.

Za kierownicą jednego z nich zasiadła rekordzistka świata i mistrzyni olimpijska w rzucie dyskiem - Halina Konopacka, prywatnie żona płk Ignacego Matuzewskiego, ministra skarbu w latach 1929-31 i jednego z opiekunów polskiego skarbu podczas wojny.

...rue de France, direction de...
...le gouvernement polon...
...l'Etat-major, les officiers...
...le 10.11.41 le roi polon...
...le 12.11.41 le roi polon...
...le 13.11.41 le roi polon...
...le 14.11.41 le roi polon...
...le 15.11.41 le roi polon...
...le 16.11.41 le roi polon...
...le 17.11.41 le roi polon...
...le 18.11.41 le roi polon...
...le 19.11.41 le roi polon...
...le 20.11.41 le roi polon...
...le 21.11.41 le roi polon...
...le 22.11.41 le roi polon...
...le 23.11.41 le roi polon...
...le 24.11.41 le roi polon...
...le 25.11.41 le roi polon...
...le 26.11.41 le roi polon...
...le 27.11.41 le roi polon...
...le 28.11.41 le roi polon...
...le 29.11.41 le roi polon...
...le 30.11.41 le roi polon...
...le 31.11.41 le roi polon...
...le 1.12.41 le roi polon...
...le 2.12.41 le roi polon...
...le 3.12.41 le roi polon...
...le 4.12.41 le roi polon...
...le 5.12.41 le roi polon...
...le 6.12.41 le roi polon...
...le 7.12.41 le roi polon...
...le 8.12.41 le roi polon...
...le 9.12.41 le roi polon...
...le 10.12.41 le roi polon...
...le 11.12.41 le roi polon...
...le 12.12.41 le roi polon...
...le 13.12.41 le roi polon...
...le 14.12.41 le roi polon...
...le 15.12.41 le roi polon...
...le 16.12.41 le roi polon...
...le 17.12.41 le roi polon...
...le 18.12.41 le roi polon...
...le 19.12.41 le roi polon...
...le 20.12.41 le roi polon...
...le 21.12.41 le roi polon...
...le 22.12.41 le roi polon...
...le 23.12.41 le roi polon...
...le 24.12.41 le roi polon...
...le 25.12.41 le roi polon...
...le 26.12.41 le roi polon...
...le 27.12.41 le roi polon...
...le 28.12.41 le roi polon...
...le 29.12.41 le roi polon...
...le 30.12.41 le roi polon...
...le 31.12.41 le roi polon...

...le 1.1.42 le roi polon...
...le 2.1.42 le roi polon...
...le 3.1.42 le roi polon...
...le 4.1.42 le roi polon...
...le 5.1.42 le roi polon...
...le 6.1.42 le roi polon...
...le 7.1.42 le roi polon...
...le 8.1.42 le roi polon...
...le 9.1.42 le roi polon...
...le 10.1.42 le roi polon...
...le 11.1.42 le roi polon...
...le 12.1.42 le roi polon...
...le 13.1.42 le roi polon...
...le 14.1.42 le roi polon...
...le 15.1.42 le roi polon...
...le 16.1.42 le roi polon...
...le 17.1.42 le roi polon...
...le 18.1.42 le roi polon...
...le 19.1.42 le roi polon...
...le 20.1.42 le roi polon...
...le 21.1.42 le roi polon...
...le 22.1.42 le roi polon...
...le 23.1.42 le roi polon...
...le 24.1.42 le roi polon...
...le 25.1.42 le roi polon...
...le 26.1.42 le roi polon...
...le 27.1.42 le roi polon...
...le 28.1.42 le roi polon...
...le 29.1.42 le roi polon...
...le 30.1.42 le roi polon...
...le 31.1.42 le roi polon...
...le 1.2.42 le roi polon...
...le 2.2.42 le roi polon...
...le 3.2.42 le roi polon...
...le 4.2.42 le roi polon...
...le 5.2.42 le roi polon...
...le 6.2.42 le roi polon...
...le 7.2.42 le roi polon...
...le 8.2.42 le roi polon...
...le 9.2.42 le roi polon...
...le 10.2.42 le roi polon...
...le 11.2.42 le roi polon...
...le 12.2.42 le roi polon...
...le 13.2.42 le roi polon...
...le 14.2.42 le roi polon...
...le 15.2.42 le roi polon...
...le 16.2.42 le roi polon...
...le 17.2.42 le roi polon...
...le 18.2.42 le roi polon...
...le 19.2.42 le roi polon...
...le 20.2.42 le roi polon...
...le 21.2.42 le roi polon...
...le 22.2.42 le roi polon...
...le 23.2.42 le roi polon...
...le 24.2.42 le roi polon...
...le 25.2.42 le roi polon...
...le 26.2.42 le roi polon...
...le 27.2.42 le roi polon...
...le 28.2.42 le roi polon...
...le 29.2.42 le roi polon...
...le 30.2.42 le roi polon...
...le 31.2.42 le roi polon...
...le 1.3.42 le roi polon...
...le 2.3.42 le roi polon...
...le 3.3.42 le roi polon...
...le 4.3.42 le roi polon...
...le 5.3.42 le roi polon...
...le 6.3.42 le roi polon...
...le 7.3.42 le roi polon...
...le 8.3.42 le roi polon...
...le 9.3.42 le roi polon...
...le 10.3.42 le roi polon...
...le 11.3.42 le roi polon...
...le 12.3.42 le roi polon...
...le 13.3.42 le roi polon...
...le 14.3.42 le roi polon...
...le 15.3.42 le roi polon...
...le 16.3.42 le roi polon...
...le 17.3.42 le roi polon...
...le 18.3.42 le roi polon...
...le 19.3.42 le roi polon...
...le 20.3.42 le roi polon...
...le 21.3.42 le roi polon...
...le 22.3.42 le roi polon...
...le 23.3.42 le roi polon...
...le 24.3.42 le roi polon...
...le 25.3.42 le roi polon...
...le 26.3.42 le roi polon...
...le 27.3.42 le roi polon...
...le 28.3.42 le roi polon...
...le 29.3.42 le roi polon...
...le 30.3.42 le roi polon...
...le 31.3.42 le roi polon...
...le 1.4.42 le roi polon...
...le 2.4.42 le roi polon...
...le 3.4.42 le roi polon...
...le 4.4.42 le roi polon...
...le 5.4.42 le roi polon...
...le 6.4.42 le roi polon...
...le 7.4.42 le roi polon...
...le 8.4.42 le roi polon...
...le 9.4.42 le roi polon...
...le 10.4.42 le roi polon...
...le 11.4.42 le roi polon...
...le 12.4.42 le roi polon...
...le 13.4.42 le roi polon...
...le 14.4.42 le roi polon...
...le 15.4.42 le roi polon...
...le 16.4.42 le roi polon...
...le 17.4.42 le roi polon...
...le 18.4.42 le roi polon...
...le 19.4.42 le roi polon...
...le 20.4.42 le roi polon...
...le 21.4.42 le roi polon...
...le 22.4.42 le roi polon...
...le 23.4.42 le roi polon...
...le 24.4.42 le roi polon...
...le 25.4.42 le roi polon...
...le 26.4.42 le roi polon...
...le 27.4.42 le roi polon...
...le 28.4.42 le roi polon...
...le 29.4.42 le roi polon...
...le 30.4.42 le roi polon...
...le 31.4.42 le roi polon...
...le 1.5.42 le roi polon...
...le 2.5.42 le roi polon...
...le 3.5.42 le roi polon...
...le 4.5.42 le roi polon...
...le 5.5.42 le roi polon...
...le 6.5.42 le roi polon...
...le 7.5.42 le roi polon...
...le 8.5.42 le roi polon...
...le 9.5.42 le roi polon...
...le 10.5.42 le roi polon...
...le 11.5.42 le roi polon...
...le 12.5.42 le roi polon...
...le 13.5.42 le roi polon...
...le 14.5.42 le roi polon...
...le 15.5.42 le roi polon...
...le 16.5.42 le roi polon...
...le 17.5.42 le roi polon...
...le 18.5.42 le roi polon...
...le 19.5.42 le roi polon...
...le 20.5.42 le roi polon...
...le 21.5.42 le roi polon...
...le 22.5.42 le roi polon...
...le 23.5.42 le roi polon...
...le 24.5.42 le roi polon...
...le 25.5.42 le roi polon...
...le 26.5.42 le roi polon...
...le 27.5.42 le roi polon...
...le 28.5.42 le roi polon...
...le 29.5.42 le roi polon...
...le 30.5.42 le roi polon...
...le 31.5.42 le roi polon...
...le 1.6.42 le roi polon...
...le 2.6.42 le roi polon...
...le 3.6.42 le roi polon...
...le 4.6.42 le roi polon...
...le 5.6.42 le roi polon...
...le 6.6.42 le roi polon...
...le 7.6.42 le roi polon...
...le 8.6.42 le roi polon...
...le 9.6.42 le roi polon...
...le 10.6.42 le roi polon...
...le 11.6.42 le roi polon...
...le 12.6.42 le roi polon...
...le 13.6.42 le roi polon...
...le 14.6.42 le roi polon...
...le 15.6.42 le roi polon...
...le 16.6.42 le roi polon...
...le 17.6.42 le roi polon...
...le 18.6.42 le roi polon...
...le 19.6.42 le roi polon...
...le 20.6.42 le roi polon...
...le 21.6.42 le roi polon...
...le 22.6.42 le roi polon...
...le 23.6.42 le roi polon...
...le 24.6.42 le roi polon...
...le 25.6.42 le roi polon...
...le 26.6.42 le roi polon...
...le 27.6.42 le roi polon...
...le 28.6.42 le roi polon...
...le 29.6.42 le roi polon...
...le 30.6.42 le roi polon...
...le 31.6.42 le roi polon...
...le 1.7.42 le roi polon...
...le 2.7.42 le roi polon...
...le 3.7.42 le roi polon...
...le 4.7.42 le roi polon...
...le 5.7.42 le roi polon...
...le 6.7.42 le roi polon...
...le 7.7.42 le roi polon...
...le 8.7.42 le roi polon...
...le 9.7.42 le roi polon...
...le 10.7.42 le roi polon...
...le 11.7.42 le roi polon...
...le 12.7.42 le roi polon...
...le 13.7.42 le roi polon...
...le 14.7.42 le roi polon...
...le 15.7.42 le roi polon...
...le 16.7.42 le roi polon...
...le 17.7.42 le roi polon...
...le 18.7.42 le roi polon...
...le 19.7.42 le roi polon...
...le 20.7.42 le roi polon...
...le 21.7.42 le roi polon...
...le 22.7.42 le roi polon...
...le 23.7.42 le roi polon...
...le 24.7.42 le roi polon...
...le 25.7.42 le roi polon...
...le 26.7.42 le roi polon...
...le 27.7.42 le roi polon...
...le 28.7.42 le roi polon...
...le 29.7.42 le roi polon...
...le 30.7.42 le roi polon...
...le 31.7.42 le roi polon...
...le 1.8.42 le roi polon...
...le 2.8.42 le roi polon...
...le 3.8.42 le roi polon...
...le 4.8.42 le roi polon...
...le 5.8.42 le roi polon...
...le 6.8.42 le roi polon...
...le 7.8.42 le roi polon...
...le 8.8.42 le roi polon...
...le 9.8.42 le roi polon...
...le 10.8.42 le roi polon...
...le 11.8.42 le roi polon...
...le 12.8.42 le roi polon...
...le 13.8.42 le roi polon...
...le 14.8.42 le roi polon...
...le 15.8.42 le roi polon...
...le 16.8.42 le roi polon...
...le 17.8.42 le roi polon...
...le 18.8.42 le roi polon...
...le 19.8.42 le roi polon...
...le 20.8.42 le roi polon...
...le 21.8.42 le roi polon...
...le 22.8.42 le roi polon...
...le 23.8.42 le roi polon...
...le 24.8.42 le roi polon...
...le 25.8.42 le roi polon...
...le 26.8.42 le roi polon...
...le 27.8.42 le roi polon...
...le 28.8.42 le roi polon...
...le 29.8.42 le roi polon...
...le 30.8.42 le roi polon...
...le 31.8.42 le roi polon...
...le 1.9.42 le roi polon...
...le 2.9.42 le roi polon...
...le 3.9.42 le roi polon...
...le 4.9.42 le roi polon...
...le 5.9.42 le roi polon...
...le 6.9.42 le roi polon...
...le 7.9.42 le roi polon...
...le 8.9.42 le roi polon...
...le 9.9.42 le roi polon...
...le 10.9.42 le roi polon...
...le 11.9.42 le roi polon...
...le 12.9.42 le roi polon...
...le 13.9.42 le roi polon...
...le 14.9.42 le roi polon...
...le 15.9.42 le roi polon...
...le 16.9.42 le roi polon...
...le 17.9.42 le roi polon...
...le 18.9.42 le roi polon...
...le 19.9.42 le roi polon...
...le 20.9.42 le roi polon...
...le 21.9.42 le roi polon...
...le 22.9.42 le roi polon...
...le 23.9.42 le roi polon...
...le 24.9.42 le roi polon...
...le 25.9.42 le roi polon...
...le 26.9.42 le roi polon...
...le 27.9.42 le roi polon...
...le 28.9.42 le roi polon...
...le 29.9.42 le roi polon...
...le 30.9.42 le roi polon...
...le 31.9.42 le roi polon...
...le 1.10.42 le roi polon...
...le 2.10.42 le roi polon...
...le 3.10.42 le roi polon...
...le 4.10.42 le roi polon...
...le 5.10.42 le roi polon...
...le 6.10.42 le roi polon...
...le 7.10.42 le roi polon...
...le 8.10.42 le roi polon...
...le 9.10.42 le roi polon...
...le 10.10.42 le roi polon...
...le 11.10.42 le roi polon...
...le 12.10.42 le roi polon...
...le 13.10.42 le roi polon...
...le 14.10.42 le roi polon...
...le 15.10.42 le roi polon...
...le 16.10.42 le roi polon...
...le 17.10.42 le roi polon...
...le 18.10.42 le roi polon...
...le 19.10.42 le roi polon...
...le 20.10.42 le roi polon...
...le 21.10.42 le roi polon...
...le 22.10.42 le roi polon...
...le 23.10.42 le roi polon...
...le 24.10.42 le roi polon...
...le 25.10.42 le roi polon...
...le 26.10.42 le roi polon...
...le 27.10.42 le roi polon...
...le 28.10.42 le roi polon...
...le 29.10.42 le roi polon...
...le 30.10.42 le roi polon...
...le 31.10.42 le roi polon...
...le 1.11.42 le roi polon...
...le 2.11.42 le roi polon...
...le 3.11.42 le roi polon...
...le 4.11.42 le roi polon...
...le 5.11.42 le roi polon...
...le 6.11.42 le roi polon...
...le 7.11.42 le roi polon...
...le 8.11.42 le roi polon...
...le 9.11.42 le roi polon...
...le 10.11.42 le roi polon...
...le 11.11.42 le roi polon...
...le 12.11.42 le roi polon...
...le 13.11.42 le roi polon...
...le 14.11.42 le roi polon...
...le 15.11.42 le roi polon...
...le 16.11.42 le roi polon...
...le 17.11.42 le roi polon...
...le 18.11.42 le roi polon...
...le 19.11.42 le roi polon...
...le 20.11.42 le roi polon...
...le 21.11.42 le roi polon...
...le 22.11.42 le roi polon...
...le 23.11.42 le roi polon...
...le 24.11.42 le roi polon...
...le 25.11.42 le roi polon...
...le 26.11.42 le roi polon...
...le 27.11.42 le roi polon...
...le 28.11.42 le roi polon...
...le 29.11.42 le roi polon...
...le 30.11.42 le roi polon...
...le 31.11.42 le roi polon...
...le 1.12.42 le roi polon...
...le 2.12.42 le roi polon...
...le 3.12.42 le roi polon...
...le 4.12.42 le roi polon...
...le 5.12.42 le roi polon...
...le 6.12.42 le roi polon...
...le 7.12.42 le roi polon...
...le 8.12.42 le roi polon...
...le 9.12.42 le roi polon...
...le 10.12.42 le roi polon...
...le 11.12.42 le roi polon...
...le 12.12.42 le roi polon...
...le 13.12.42 le roi polon...
...le 14.12.42 le roi polon...
...le 15.12.42 le roi polon...
...le 16.12.42 le roi polon...
...le 17.12.42 le roi polon...
...le 18.12.42 le roi polon...
...le 19.12.42 le roi polon...
...le 20.12.42 le roi polon...
...le 21.12.42 le roi polon...
...le 22.12.42 le roi polon...
...le 23.12.42 le roi polon...
...le 24.12.42 le roi polon...
...le 25.12.42 le roi polon...
...le 26.12.42 le roi polon...
...le 27.12.42 le roi polon...
...le 28.12.42 le roi polon...
...le 29.12.42 le roi polon...
...le 30.12.42 le roi polon...
...le 31.12.42 le roi polon...

REZERWY w PRL 1945–1989

Po zakończeniu działań wojennych złoto Banku Polskiego SA znajdowało się w depozytach kilku banków centralnych na świecie: w Nowym Jorku, Londynie, Ottawie i Bukareszcie.

W styczniu 1945 roku powołano Narodowy Bank Polski. Władze komunistyczne, które potrzebowały funduszy na odbudowę kraju, zρέcznie rozegrały kwestię rozliczeń z formalnym właścicielem kruszcu – Bankiem Polskim SA. Dzięki porozumieniom, które zawarł on z innymi bankami centralnymi, mógł zaciągać pożyczki pod zastaw złota. Formalnie złoto lub dewizy uzyskiwane z jego sprzedaży Bank Polski SA przekazywał na rachunek Skarbu Państwa w NBP. W zamian otrzymywał bilety skarbowe denominowane w dolarach amerykańskich, przeliczanych według przedwojennego kursu 5,26 zł za 1 dolara, podczas gdy we wrześniu 1946 roku czarnorynkowy kurs wynosił 750–1000 zł za dolara.

W praktyce bilety te służyły jedynie do formalnego przekazania kruszcu do dyspozycji NBP, nie planowano bowiem ich wykupu. W 1952 roku Bank Polski SA zlikwidowano; złoto zostało w całości wykorzystane przez władze Polskiej Ludowej.

W październiku 1950 roku rząd przeprowadził reformę walutową. Wartość 1 złotego miała odtąd odpowiadać 0,222 g czystego złota. Był to jednak parytet fikcyjny, nie istniała bowiem możliwość nabycia kruszcu za złote. Z kolei dolar równał się od tej pory 4 zł, ale był to kurs teoretyczny. Wraz z reformą wprowadzono nowe prawo dewizowe, które zakazywało osobom prywatnym posiadania dewiz i złota oraz handlu tym kruszczem. Wprowadzono drakońskie kary; za samo posiadanie złota można było dostać 15 lat więzienia, a za handel groziła nawet kara śmierci. Obywatelom umożliwiono odsprzedanie walut i złota po śmiesznie niskich cenach.

ZŁOTA

Neon sklepu Jubiler, ze zbiorów Muzeum Neonów w Warszawie

STAN ZAPASU ZŁOTA BANKU POLSKIEGO

w tysiącach złotych

2

	Zapasa w kraju					W depozytach
	Ruble	Dolary	Inne monety	Staby	Razen	zagranicą
10.III. 1938r.	43,801	46,986	35,000	318,550	444,337	78,277
31.III. "	44,057	47,231	35,155	318,547	445,090	78,002
30.IV. "	44,351	47,929	35,184	318,537	445,031	68,453
31.V. "	44,701	48,504	35,144	318,259	447,038	62,453
30.VI. "	45,037	49,021	35,521	318,278	447,957	72,259
31.VII. "	45,274	49,423	35,691	318,399	448,787	62,377
31.VIII. "	45,447	49,828	35,820	318,532	449,675	62,351
30.IX. "	45,790	50,213	35,001	288,008	420,017	62,150
31.X. "	45,831	50,588	35,005	258,056	390,460	74,531
30.XI. "	46,205	51,222	35,259	227,905	351,521	76,487
31.XII. "	46,388	52,236	35,571	227,853	353,045	82,138
31.I. 1939r.	46,555	52,704	35,536	227,824	353,719	102,596
28.II. "	46,596	53,000	35,523	227,931	354,170	102,596
31.III. "	46,836	53,297	35,759	227,961	354,853	97,659
30.IV. "	47,143	53,661	35,900	226,475	354,179	84,019
31.V. "	47,179	53,672	35,927	225,724	353,501	114,991
30.VI. "	47,379	53,939	35,936	225,647	353,601	114,991
10.VII. "	47,378	53,971	35,948	225,590	353,685	114,991
20.VII. "	47,340	54,024	35,931	225,693	353,988	109,961
10.VIII. "	47,362	54,119	35,970	225,690	354,141	109,961
różnica za cały okres	+ 3,561	+ 7,133	+ 1,970	- 92,860	- 80,196	+ 31,624

Wpisanie w fakturę:

Warszawa, dnia 21. lutego 1951 r.

Stan rachunku Banku Polskiego (depozytów) brutto
 Stan rozumu złota (wynoszący depozytów) 1/5 - (po nowym kursie)
 Polans bank. 11/10/38r -

Dla obywateli Polski Ludowej złoto oraz dewizy i waluty zagraniczne, zwłaszcza dolary, były sposobem na stworzenie własnych rezerw, odpornych na decyzje władzy. Według szacunków milicji od końca wojny do początku lat 70. przemycono do Polski 40 ton złota – to połowa tego, ile przed wojną wynosiły oficjalne rezerwy Banku Polskiego SA.

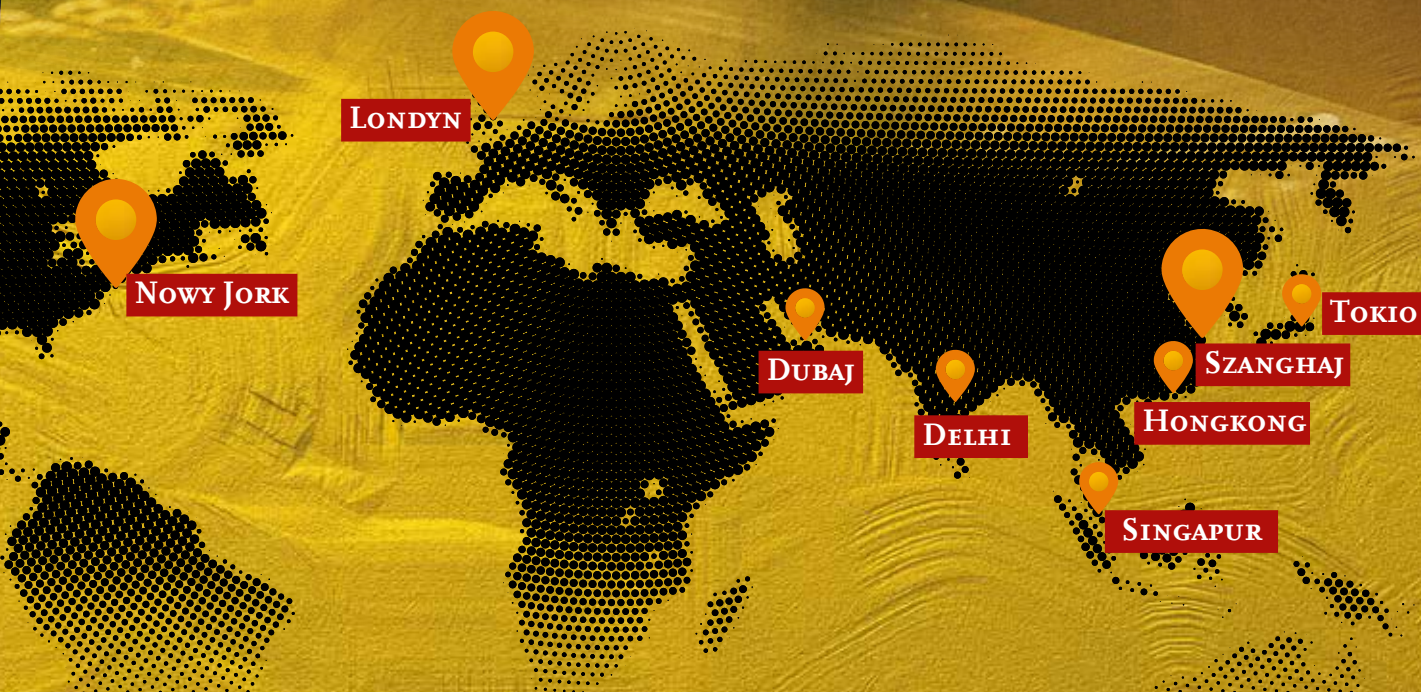
Po przełomie z 1989 roku Polska wchodziła w system rynkowy z dramatycznie małymi rezerwami złota i nikłymi rezerwami walut, za to z ogromnym zadłużeniem, grożącym bankructwem państwa. Ryzyko to zażegnano, podpisując w 1994 roku porozumienia z głównymi wierzycielami. Do Polski zaczął napływać kapitał zagraniczny i rosła wartość walut zgromadzonych w NBP, jednak w rezerwach banku do połowy lat 90. znajdowało się zaledwie około 15 ton złota.

OD KOŃCA II WOJNY ŚWIATOWEJ DO POCZĄTKU LAT 70. PRZEMYCONO DO POLSKI 40 TON ZŁOTA – TO POŁOWA TEGO, ILE PRZED WOJNĄ WYNOŚIŁY OFICJALNE REZERWY BANKU POLSKIEGO SA.

HANDEL

GLÓWNE OŚRODKI HANDLU ZŁOTEM NA ŚWIECIE

ZŁOTEM

na świecie

Cena spot

W większości transakcji, których przedmiotem jest złoto, stosuje się cenę spot, czyli kształtowaną pod wpływem czynników rynkowych – popytu i podaży na rynku światowym.

Na cenę złota wpływają przede wszystkim:

- sytuacja gospodarcza i geopolityczna na świecie,
- ceny surowców i poziom inflacji,
- polityka pieniężna głównych banków centralnych,
- kursy walut (zwłaszcza dolara amerykańskiego, w którym najczęściej są podawane ceny złota),
- sytuacja na globalnych rynkach finansowych (skłonność inwestorów do podejmowania ryzyka),
- popyt ze strony przedsiębiorców i inwestorów, w tym banków centralnych.

London Bullion Market Association

London Bullion Market Association (LBMA), czyli Londyńskie Stowarzyszenie Rynku Kruszców, to profesjonalna organizacja powołana w 1987 roku przez Bank Anglii (bank centralny Wielkiej Brytanii).

W jej skład wchodzi instytucje związane z rynkiem kruszców, m.in. duże międzynarodowe banki, producenci sztab, rafinerie, a także firmy świadczące usługi przechowywania i transportu kruszców. Stowarzyszenie czuwa nad prawidłowością obrotu na hurtowym rynku złota w Londynie oraz decyduje o przyznaniu akredytacji producentom. Ponadto ustanawia i kontroluje najwyższe standardy odlewania, dokumentowania oraz fizycznego przechowywania złota, każdej sztaby, która trafia do profesjonalnego obiegu.

Cena referencyjna

(tzw. fixing), ustalana na rynku londyńskim, stanowi punkt odniesienia dla producentów złota oraz banków centralnych. Fixing złota jest publikowany dwa razy dziennie, przed południem i po południu. Do 2015 roku ustalanie fixingu odbywało się podczas konferencji telefonicznej, zwanej London Gold Fix, w której uczestniczyło pięć największych instytucji handlujących złotem. W 2015 roku procedurę tę zastąpiły sesje elektroniczne z udziałem większej liczby banków – członków London Bullion Market Association.

WSPÓCZEŚNIE ZŁOTO WYDOBYWA SIĘ
NA SKALĘ PRZEMYSŁOWĄ W KOPALNIACH
ODKRYWKOWYCH LUB GŁĘBINOWYCH

PROCES PRODUKCJI I DYSTRYBUCJI ZŁOTA

W RAFINERIACH CZĘŚCIOWO OCZYSZCZONE
SZTABY ZŁOTA PODLEGAJĄ DAJSZEJ OBRÓBCE,
AŻ DO UZYSKANIA ZŁOTA NAJWYŻSZEJ PRÓBY.
RAFINERIE ZAJMUJĄ SIĘ
TEŻ PRZETWARZANIEM
ZŁOTEGO ZŁOMU

RECYKLING ZŁOTA
(POD POSTACIĄ
BIŻUTERII, MONET
I PRZEDMIOTÓW
UŻYTKOWYCH) POLEGA
NA PRZETOPNIENIU,
A NASTĘPNIE
RAFINACJI
W CELU
UZYSKANIA
KRUSZCU
NAJWYŻSZEJ
PRÓBY

SZTABY O MASIE PONIŻEJ 1 KG TRAFIAJĄ
PRZED W SZYBKIM DO BANKÓW KOMERCYJNYCH
I NA RYNEK DETALICZNY

WYDOBYTY KRUSZEC MA POSTAĆ RUDY. ILOŚĆ ZŁOTA W JEDNEJ
TONIE RUDY TO KILKA GRAMÓW. PO USUNIĘCIU DOMIESZEK
MINERAŁÓW Z KONCENTRATU ZŁOTA FORMOWANE SĄ SZTABY,
KTÓRE TRAFIAJĄ DO RAFINERII DO DAJSZEGO OCZYSZCZANIA

PO RAFINACJI ZŁOTO W FORMIE SZTAB JEST
TRANSPORTOWANE, GŁÓWNIIE DROGĄ POWIETRZNĄ,
DO BANKÓW, DEALERÓW ZŁOTA I MENNIC

SZTABY Z CERTYFIKATEM LONDON GOOD DELIVERY
(O MASIE OK. 12,4 KG) TRAFIAJĄ DO BANKÓW
CENTRALNYCH ORAZ DO SKARBCA LONDON
BULLION MARKET ASSOCIATION

kopalnie

rafinerie

rafinerie

banki cent

skarbiec LBMA

banki

Standard London Good Delivery

Standard London Good Delivery jest zbiorem wymagań, jakie mają spełniać sztaby złota, aby LBMA zaakceptowało je do obrotu na rynku londyńskim.

Te wymogi to:

- próba złota: minimum 0,995,
- oznakowanie: numer seryjny, symbol mennicy, próba złota, rok produkcji,
- waga: od 350 do 430 uncji trojańskich (od 10,9 do 13,4 kg),
- wymiary:
  - długość (u góry): 250 mm (+/- 40 mm),
  - szerokość (u góry): 70 mm (+/- 15 mm),
  - wysokość: 35 mm (+/- 10 mm).

Główne centra handlu złotem

Największe międzynarodowe rynki handlu złotem to obecnie Londyn, Nowy Jork i Szanghaj. Mniejsze znaczenie mają rynki złota w Dubaju, Delhi, Tokio, Singapurze i Hongkongu.

Złoto fizyczne a „złoto papierowe”

W handlu złotem na największych światowych rynkach uczestniczą przede wszystkim inwestorzy instytucjonalni. Istnieją dwa rodzaje rynków handlu złotem – rynek metalu fizycznego oraz rynek złota „papierowego”, czyli instrumentów finansowych opartych na złocie, m.in. kontraktów terminowych i jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych związanych ze złotem (ETF).

Po raz pierwszy do oficjalnego ustalenia ceny złota doszło 12 września 1919 roku o godzinie 11:00. Cenę ustalono w ramach porozumienia pięciu firm inwestycyjnych, które odgrywały wówczas największą rolę na rynku, tj. N.M. Rothschild & Sons, Samuel Montagu & Co., Mocatta & Goldsmid, Sharps & Wilkins oraz Pixley & Abell.

W przypadku handlu „papierowym” złotem rzadko dochodzi do fizycznego rozliczenia transakcji, czyli dostarczenia kruszcu do nabywcy. Najczęściej są to operacje mające formę zapisu elektronicznego na kontach inwestycyjnych uczestników transakcji. Wielkość obrotu złotem „papierowym” jest istotnie wyższa niż złotem fizycznym, co sprawia, że cena złota jest w znacznym stopniu kształtowana przez rynek złota „papierowego”. Największym hurtowym rynkiem złota fizycznego jest Londyn, a „papierowego” – Nowy Jork.

ZŁOTO

banków centralnych

Londyński rynek jest rynkiem pozagiełdowym (ang. OTC – *over the counter*). Transakcje dokonywane są tutaj bezpośrednio między uczestnikami rynku, a cenę kruszcu i inne warunki umowy ustala się każdorazowo pomiędzy stronami. Uczestnicy rynku londyńskiego muszą przestrzegać wysokich standardów LBMA. O transparentności tego rynku decydują m.in.: centralizacja i bezpieczeństwo rozliczeń transakcji, standaryzacja jakościowa (London Good Delivery) i dostępność bieżących notowań kruszcu.

Nowojorski COMEX (Commodity Exchange Inc.) jest przykładem rynku giełdowego, gdzie handluje się kontraktami terminowymi, które stanowią umowy na dostarczenie określonej ilości np. złota w określonym czasie i po uzgodnionej cenie. W zdecydowanej większości kontraktów terminowych nie dochodzi jednak do fizycznej dostawy,

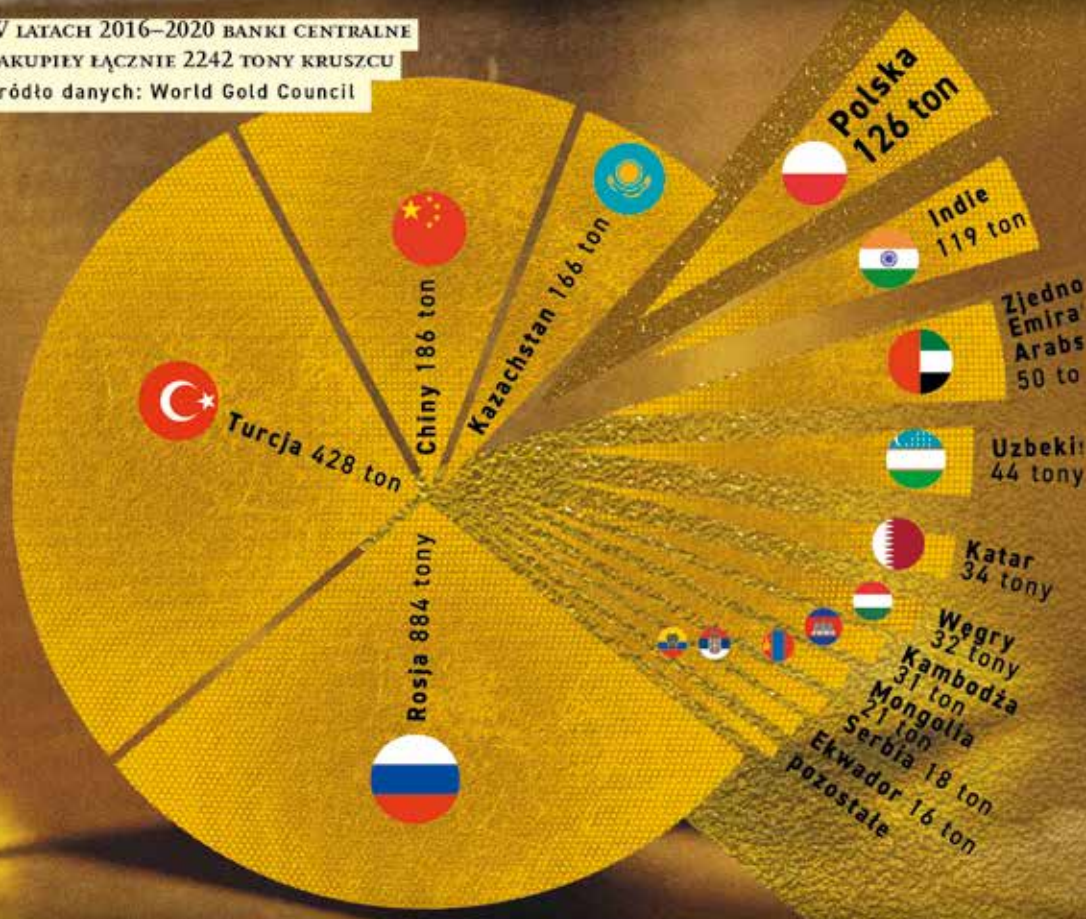
W połowie lat 90. XX wieku banki centralne, przede wszystkim z krajów rozwiniętych, zaczęły wyprzedawać złoto i cena kruszcu wyraźnie spadła. Tendencja ta wygasła w czasie globalnego kryzysu finansowego w latach 2007–2009.

Począwszy od 2010 roku banki centralne więcej złota kupują, niż sprzedają. Swoje zasoby kruszcu zwiększają głównie banki centralne krajów rozwijających się, mające stosunkowo niski udział złota w rezerwach dewizowych.

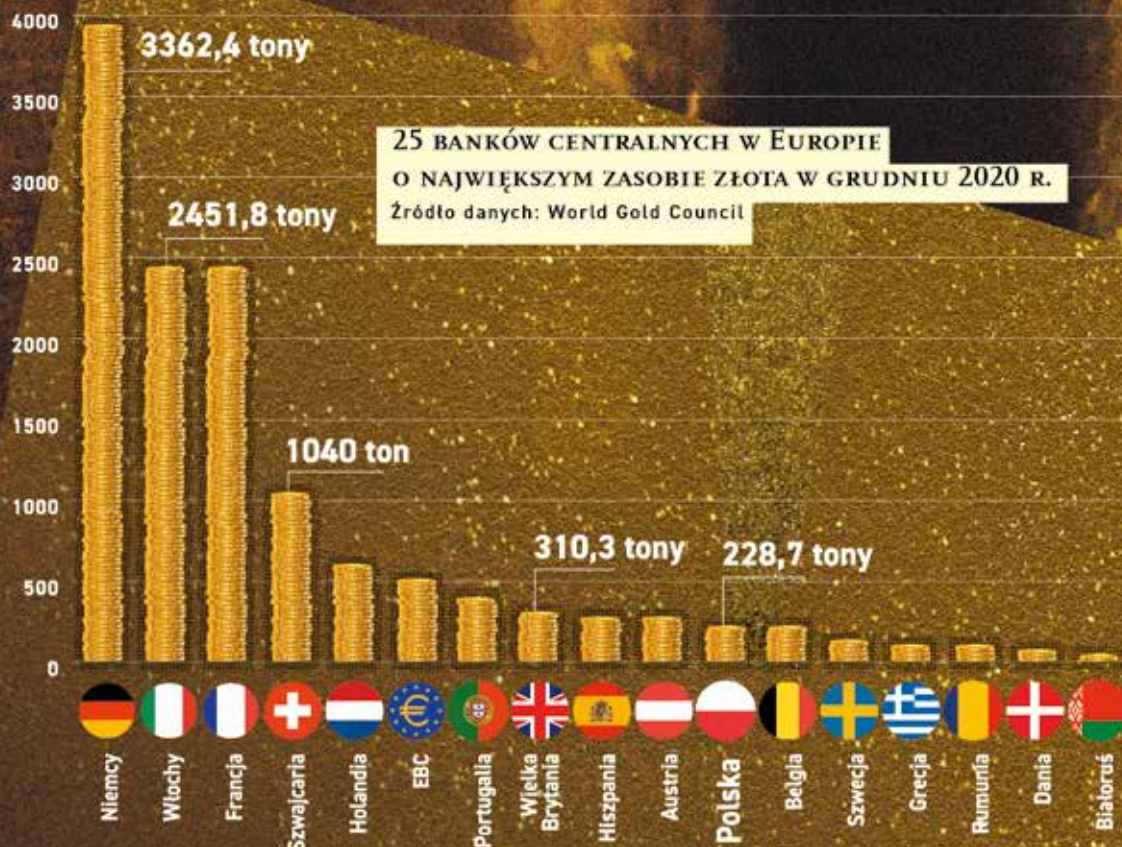

W REZERWACH DEWIZOWYCH

W LATACH 2016–2020 BANKI CENTRALNE
ZAKUPIŁY ŁĄCZNIE 2242 TONY KRUSZCU
Źródło danych: World Gold Council

a jedynie do rozliczenia gotówkowego. Transakcje są dokonywane i rozliczane z wykorzystaniem wystandaryzowanych instrumentów finansowych. Standaryzacja obejmuje m.in.: aktywa bazowe, wielkość kontraktu, termin jego wygaśnięcia, sposób wyznaczenia ceny rozliczeniowej. Standaryzacja ułatwia zawieranie transakcji na dużą skalę bez konieczności fizycznej obecności stron, wyłącznie za pomocą systemów informatycznych.

Na rezerwy dewizowe banku centralnego składają się: rezerwy walutowe, czyli aktywa w walutach obcych (głównie papiery wartościowe i lokaty), oraz złoto.

Złoto jest szczególnym składnikiem rezerw dewizowych. Ze względu na brak bezpośrednich powiązań z polityką gospodarczą jakiegokolwiek kraju oraz praktycznie niezniszczalność traktowane jest jako tzw. bezpieczna przystań (ang. *safe haven asset*). Oznacza to, że podczas

31,5 tony

W marcu 2021 r. Bank Centralny Węgier zakupił 63 tony złota, zwiększając trzykrotnie posiadany zasób kruszcu do 94,5 tony.

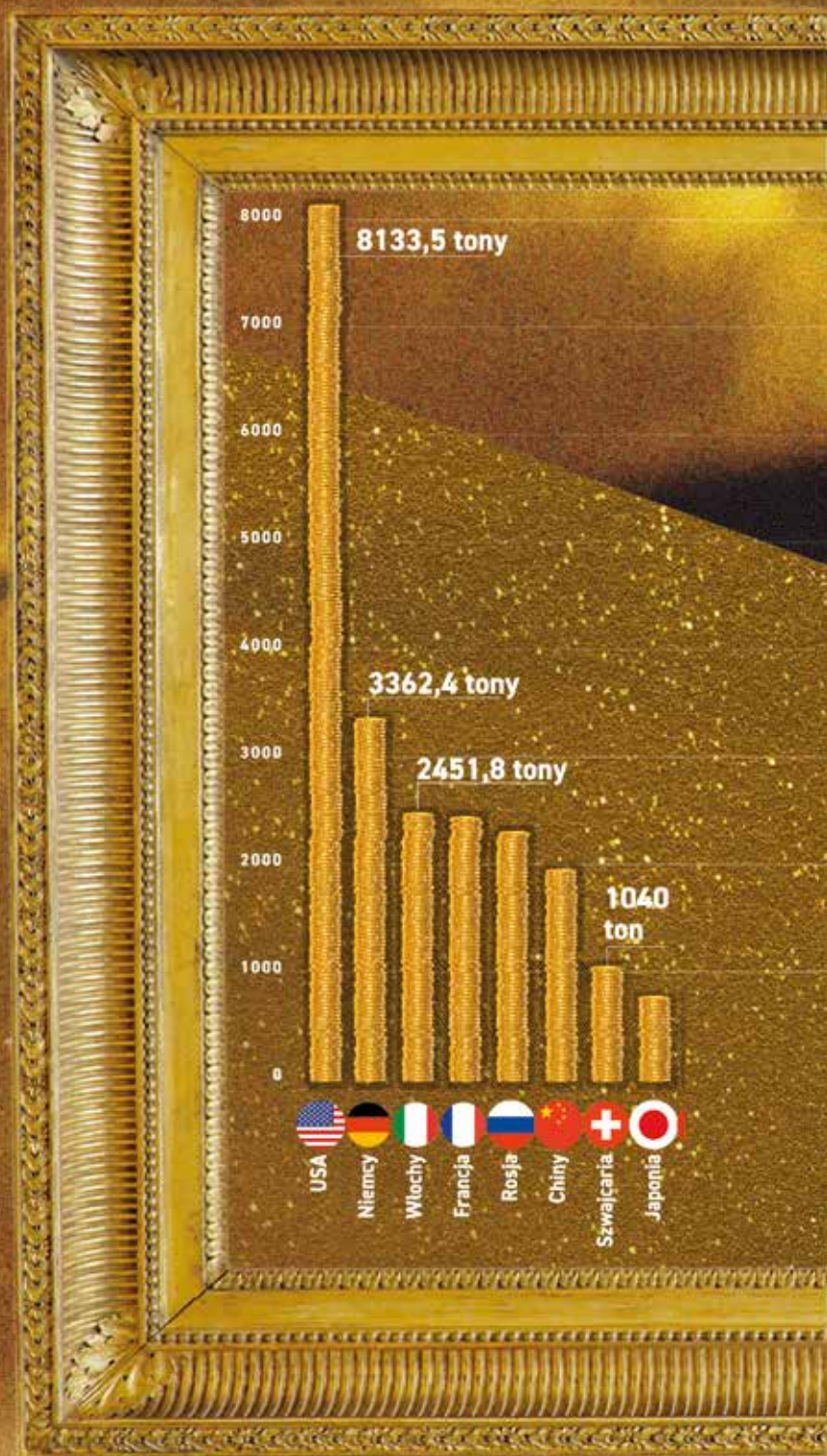

kryzysów finansowych i politycznych jego wartość zazwyczaj rośnie. Dlatego złoto może wzmacniać wiarygodność i zabezpieczać siłę finansową kraju nawet w bardzo niekorzystnych warunkach.

Posiadanie znacznych rezerw dewizowych – w szczególności rezerw złota – zwiększa zaufanie do kraju w ocenie agencji ratingowych, inwestorów zagranicznych i instytucji międzynarodowych.

Ma to wpływ na obniżenie kosztu finansowania na rynkach globalnych i ogranicza ryzyko gwałtownego odpływu kapitału z kraju.

Ponadto złoto pełni funkcję zasobu dywersyfikującego (różnicującego) strukturę aktywów rezerwowych banków centralnych. Mała zależność między cenami złota a cenami innych aktywów ogranicza ryzyko finansowe związane z utrzymaniem rezerw, czyli zmienność wartości rezerw dewizowych wywołaną czynnikami rynkowymi.

30 BANKÓW CENTRALNYCH NA ŚWIECIE O NAJWIĘKSZYM ZASOBIE ZŁOTA W GRUDNIU 2020 R.
Źródło danych: World Gold Council

A close-up photograph of several gold bars stacked in a container. The bars are highly reflective, showing bright highlights and deep shadows. The lighting is warm and focused, creating a sense of luxury and value. The background is blurred, emphasizing the texture and metallic sheen of the gold.

REZERWY ZŁOTA

Narodowego Banku Polskiego

Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o Narodowym Banku Polskim bank centralny gromadzi rezerwy dewizowe i zarządza nimi, a także podejmuje czynności mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa obrotu dewizowego i płynności płatniczej kraju. Decyzję o wielkości zasobu złota podejmuje Zarząd NBP.

Dokonane w 1998 roku oraz w latach 2018–2019 zakupy złota przyczyniły się do wzrostu udziału tego kruszcu w oficjalnych aktywach rezerwowych NBP: z 1,3% (styczeń 1998) do 10,1% (czerwiec 2020). Od 1986 roku, tj. od czasu przywrócenia członkostwa Polski w Międzynarodowym Funduszu Walutowym, dane na temat zasobów złota monetarnego NBP są publikowane w statystykach MFW.

W 1997 roku Narodowy Bank Polski zmienił sposób prezentowania złota jako składnika oficjalnych aktywów rezerwowych. Do końca 1996 roku wykazywano tylko część złota monetarnego ulokowaną w bankach za granicą.

Od 1997 roku w oficjalnych aktywach rezerwowych jest wykazywana całość złota monetarnego stanowiącego aktywa NBP.

Złoto posiadane przez NBP ma postać sztab z certyfikatem London Good Delivery, który stanowi gwarancję łatwego obrotu oraz wysokiej płynności, czyli możliwości szybkiej zamiany na gotówkę.

W lipcu 2019 roku Zarząd NBP podjął decyzję o dywersyfikacji miejsc przechowywania złota przez sprowadzenie do kraju 100 ton tego kruszcu. Banki centralne często deponują swoje rezerwy złota w różnych miejscach. Ma to na celu ograniczenie ryzyka geopolitycznego, którego konsekwencją mogłaby być utrata dostępu do złota lub znaczne zmniejszenie możliwości swobodnego dysponowania jego zasobami zdeponowanymi za granicą. Od zakończenia w listopadzie 2019 roku transportu 100 ton złota do Polski w skarbcu Banku Anglii pozostaje 123,8 tony złota.

Złoto NBP znajduje się na specjalnym rachunku, tzw. *allocated account*. Oznacza to, że każda sztaba przypisana do rachunku NBP jest jednoznacznie identyfikowalna, oznaczona unikatowym numerem seryjnym i znakiem rafinera – zakładu zajmującego się przetwarzaniem rudy złota w cenny kruszec mający postać handlową.

Zakupy złota dokonane przez NBP w latach 1998–2019

ZAKUP
W 2019 R. **100 ton**

**OBECNIE ZASÓB ZŁOTA NBP
WYNOŚI 228,7 TONY**

ZAKUP
W 1998 R. **74,5 tony**

ZAKUP
W 2018 R. **25,7 tony**

Najwyższa jakość złota NBP oraz wysokie standardy jego przechowywania zostały dodatkowo potwierdzone podczas inspekcji przeprowadzonej przez pracowników NBP w Banku Anglii w czerwcu 2019 roku.

Złoto jest bardzo ciężkim metalem i nie zajmuje wiele miejsca, więc koszt jego przechowywania nie jest duży.

Zasoby złota, ze względu na ich strategiczny charakter, nie są z reguły postrzegane jako źródło dochodu banków centralnych. Niemniej przechowywanie przez NBP złota w Londynie stwarza możliwość podwyższenia dochodowości rezerw dzięki lokowaniu kruszcu na rynku międzybankowym. Skala dochodów z lokat w złocie zależy od popytu zgłaszanego przez kontrahentów oraz od oprocentowania depozytów.

W skarbcach Narodowego Banku Polskiego znajduje się 104,9 tony złota.

↗
Skarbiec Narodowego Banku Polskiego, fot. NBP

→
Skarbiec Banku Anglii, fot. Bank of England

Skarbiec Narodowego Banku Polskiego

Narodowy Bank Polski posiada skarbcę, w których zostały zastosowane wszystkie dostępne środki bezpieczeństwa uniemożliwiające kradzież. Skarbcę NBP pozwalają na przechowywanie wartości

pieniężnych bez ograniczeń kwotowych. Wartościami pieniężnymi są krajowe i zagraniczne znaki pieniężne, czeki, weksle i inne dokumenty zastępujące w obrocie gotówkę, a także metale szlachetne, m.in. złoto, srebro i platyna.

Skarbiec Banku Anglii

Skarbiec złota w Banku Anglii zajmuje dwa poziomy podziemnych kondygnacji w siedzibie głównej banku w Londynie. Z brytyjskiego skarbcza korzystają nie tylko podmioty publiczne (w tym ponad 70 banków centralnych), lecz także międzynarodowe instytucje finansowe oraz podmioty komercyjne

zrzeszone w London Bullion Market Association. Według informacji banku w jego skarbcach przechowywanych jest ponad 400 000 sztabek.

Ułożone są na specjalnie zaprojektowanych oraz odpowiednio wzmocnionych metalowych paletach, ustawionych w otwartej przestrzeni skarbcza.

SPROWADZENIE ZŁOTA

do Polski w 2019 roku

W roku, w którym świętujemy stulecie polskiego złotego jako fundamentu siły gospodarczej naszego kraju, udało się zwiększyć strategiczne rezerwy złota i podjąć działania w celu przeniesienia znacznej części polskiego złota do kraju. Realizując nasze konstytucyjne, ustawowe i po prostu patriotyczne zobowiązanie, nie tylko budujemy siłę gospodarczą państwa polskiego, ale też tworzymy rezerwy, które będą strzegły jego bezpieczeństwa finansowego.

Taki jest światowy trend, ale także oczekiwanie polskiego społeczeństwa.

*prof. Adam Glapiński,
Prezes Narodowego Banku Polskiego*

Decyzja o przeniesieniu prawie połowy obecnych zasobów złota do skarbców NBP, podjęta przez Zarząd NBP w 2019 roku, była powiązana z wcześniejszymi decyzjami władz banku o zwiększeniu rezerw kruszcowych łącznie o 125,7 tony.

W okresie od września do listopada 2019 roku do Polski przewieziono 100 ton, tj. 3 214 100 uncji trojańskich złota. W sumie odbyło się osiem transportów, każdy po 1000 sztab. Złoto przewieziono specjalnie w tym celu wyczarterowanymi samolotami i dostarczone na lotniska w Warszawie i Poznaniu. Sprowadzenie polskiego kruszcu do kraju poprzedziły wielomiesięczne przygotowania, a terminy dostaw zostały dopasowane do sezonowych zmian natężenia ruchu lotniczego, warunków pogodowych oraz innych zdarzeń, które mogły wpłynąć na bezpieczeństwo ludzi lub ładunku. W kraju NBP był wspierany przez Policję, Straż Graniczną, porty lotnicze i firmy odpowiadające za obsługę naziemną lotnisk; w Wielkiej Brytanii kluczową rolę odgrywały działania Banku Anglii oraz brytyjskiej

**NA ZDJĘCIACH RELOKACJA 100 TON POLSKIEGO ZŁOTA
Z BANKU ANGLII DO NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO, 2019 R.,**

FOT. NBP

policii. Za przedsięwzięcie transportowe odpowiadała międzynarodowa firma wyspecjalizowana w przewożeniu szczególnie cennych ładunków.

Po dotarciu do kraju skrzynie ze złotymi sztabami zostały przetransportowane w specjalnie zabezpieczonych konwojach bankowych i złożone w skarbcach NBP.

MONETA KOLEKCYJONERSKA

Powrót złota do Polski

Emisja wartości kolekcjonerskich stanowi okazję do upamiętnienia ważnych historycznych rocznic i postaci oraz do rozwijania zainteresowań polską kulturą, nauką i tradycją.

Narodowy Bank Polski 18 grudnia 2019 roku wprowadził do obiegu złotą monetę kolekcjonerską o nominale 100 zł „Powrót złota do Polski”. Emisja monety nawiązuje wprost do przeprowadzonej jesienią 2019 roku relokacji 100 ton złota z Banku Anglii do skarbcza Narodowego Banku Polskiego.

Na każdej polskiej monecie kolekcjonerskiej znajdują się: nominał, wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, napis: Rzeczpospolita Polska i rok emisji.

Nominał – 100 zł
Metal – Au 999,9/1000
Stempel – lustrzany
Wymiary – 23,43 mm × 13,97 mm
Waga – 8,0 g
Brzeg – gładki
Nakład – do 2019 szt.
Projekt – Urszula Walerzak
Emitent – NBP
Data emisji – 18.12.2019 roku
Na zlecenie NBP monety wyprodukowała Mennica Polska SA.

Znaczące zwiększenie zasobu posiadanego złota stanowiło jedną z przestanek podjęcia przez Zarząd NBP decyzji o dywersyfikacji miejsc przechowywania kruszcu, tak aby mniej więcej połowa rezerw złota, tj. 100 ton, znajdowała się w skarbcach NBP. Fakt obecności znaczącej części rezerw złota na terenie Polski, w skarbcach Narodowego Banku Polskiego, podkreślamy emisją wyjątkowej monety w kształcie sztabki.

*prof. Adam Glapiński,
Prezes Narodowego Banku Polskiego*

NARODOWY BANK POLSKI

NARODOWY BANK POLSKI

Narodowy Bank Polski (NBP) jest bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej. Wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie Prawo bankowe. Wymienione akty prawne gwarantują niezależność NBP od innych organów państwa. NBP pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz centralnego banku państwa.

Dbamy o wartość polskiego pieniądza

Do głównych obszarów działalności NBP należą m.in.:

- prowadzenie polityki pieniężnej,
- działania na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego,
- działalność emisyjna,
- rozwój systemu płatniczego,
- zarządzanie rezerwami dewizowymi Polski,
- obsługa Skarbu Państwa.

Narodowy Bank Polski odpowiada za wartość i stabilność narodowego pieniądza. Wypełniając ten konstytucyjny obowiązek, NBP opracowuje i realizuje strategię polityki pieniężnej.

Poprzez zarządzanie rezerwami dewizowymi zapewnia odpowiedni poziom bezpieczeństwa finansowego państwa. Dzięki emisji znaków pieniężnych zabezpiecza płynność obrotu gotówkowego.

Ważnym celem NBP jest także dbałość o stabilność systemu finansowego oraz płynność, sprawność i bezpieczeństwo systemu płatniczego.

NBP podejmuje ponadto działania służące upowszechnianiu wiedzy ekonomicznej.

Zapraszamy na stronę: www.nbp.pl/centrumpieniadza

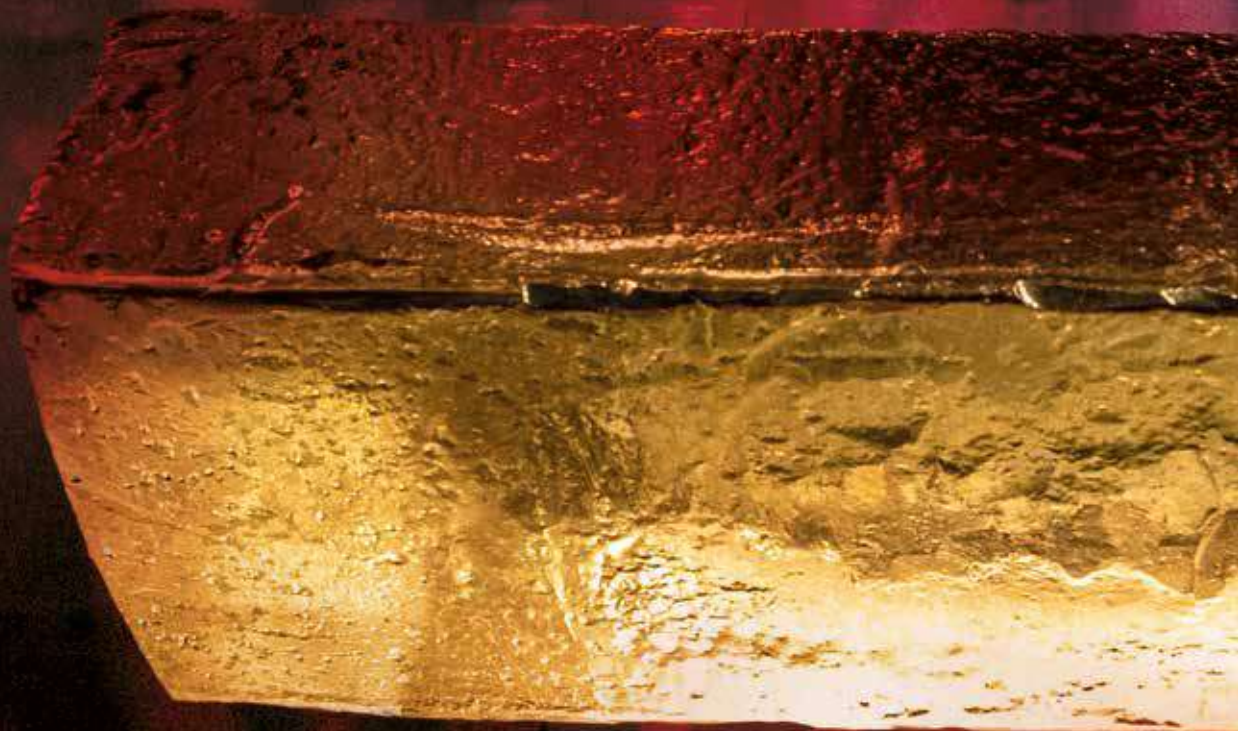

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

HISTORIA EKONOMIA EDUKACJA

Centrum Pieniądza NBP im. Sławomira S. Skrzypka to nowoczesna placówka ekspozycyjno-edukacyjna ukazująca dzieje pieniądza oraz jego rolę na tle gospodarczo-społecznej historii świata i Polski. W 16 latach wystawowych, w atrakcyjnej oprawie scenograficznej zgromadzono kilka tysięcy unikalnych eksponatów i numizmatów oraz ponad 250 nowoczesnych urządzeń multimedialnych.

Misją Centrum Pieniądza NBP jest popularyzowanie wiedzy na temat ekonomii i historii pieniądza wśród szerokiego grona odbiorców. Celem Centrum Pieniądza NBP jest przybliżenie zagadnień związanych z rozwojem ekonomii i gospodarki pieniężnej, funkcjami, jakie pieniądź pełnił na przestrzeni dziejów, a także historią powstania i ewolucją systemu bankowego i bankowości centralnej.

Zapraszamy na stronę: www.nbp.pl/centrumpieniadza

ZAPRASZAMY
WTOREK – ŚRODA 10–18
CZWARTEK 10–20
PIĄTEK – NIEDZIELA 10-18

UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 11/21
00-919 WARSZAWA

WSTĘP BEZPŁATNY

REZERWACJE DLA GRUP
ZORGANIZOWANYCH PROWADZONE SĄ
ONLINE: REZERWACJE.CPNBP.PL

ZWIEDZANIE INDYWIDUALNE
NIE WYMAGA REZERWACJI

TELEFON KONTAKTOWY:
+48 22 185 25 25

BANKOTEKA
MAGAZYN CENTRUM PIENIĄDZA NBP IM. SŁAWOMIRA S. SKRZYPKA
WYDAWCA: DEPARTAMENT EDUKACJI I WYDAWNICTW
ADRES: UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 11/21 00-919 WARSZAWA
TELEFON 22 185 25 25
WWW.NBP.PL/CENTRUMPIENIADZA

WYSTAWĘ POLSKIE REZERWY ŻŁOTA PRZYGOTOWAŁY: KATARZYNA M. ROKOSZ I ANNA BRZYSKA
– SEKCJA DZIAŁAŃ NAUKOWYCH CENTRUM PIENIĄDZA NBP
KONSULTACJE MERYTORYCZNE: BEATA BERŁOWSKA I BOGUSŁAWA BEZZUBIK
– WYDZIAŁ MONITOROWANIA RYZYKA DEPARTAMENTU ZARZĄDZANIA RYZYKIEM FINANSOWYM
REDAKCJA: IWONA STEFANIAK, ANTONINA MARNIC – WYDZIAŁ WYDAWNICTW DEPARTAMENTU EDUKACJI I WYDAWNICTW
OPRACOWANIE GRAFICZNE WYSTAWY I KATALOGU, KOLORYZACJA I RETUSZ ZDJĘĆ: KRZYSZTOF SŁOMKA / AT WORK SP. Z O.O.
PRODUKCJA WYSTAWY: MAŁGORZATA BUJNIK / AT WORK SP. Z O.O.

Druk: Drukarnia NBP

